

Inleiding

Nijmegen Herdenkt: bevrijding, frontstad en Veritable

In september 1944 bevrijdden de geallieerden Zuid-Nederland, en ook Nijmegen, gedurende de operatie Market Garden. De Duitsers boden hevig verzet, waardoor hier vele Nijmegenaren het leven lieten en de stad (voor zover niet al getroffen door het bombardement van februari 1944) nog verder beschadigd raakte. Door een heroïsche actie van de Amerikaanse 82^e Airborne Division wisten de geallieerden de Waal over te steken, maar de bevrijding van Nederland stakte bij Nijmegen, waardoor de stad nog acht maanden in de vuurlinie van de Duitsers lag. In die frontstadperiode kwamen nog eens 800 Nijmegenaren om door de dagelijkse vijandelijke beschietingen.

Vanaf 8 februari 1945 gingen vanuit het Rijk van Nijmegen honderdduizenden geallieerden de Duitse grens over om tijdens de Operatie Veritable via een omweg alsnog (onder meer) Noord-Nederland te bevrijden.

2019-2020: De rol van Nijmegen in de regio

De provincie Gelderland heeft inhoudelijke kaders meegegeven voor de vele herdenkingen, activiteiten en evenementen in het herdenkingsperiode september 2019- mei 2020. Die zijn vastgelegd in de Nota “Versterking herinnering Gelderland 1940-1944/1945”. De provincie streeft naar een provincie breed educatief, cultureel en inhoudelijk programma, waarin met herdenkingen en vieringen wordt teruggeblikt op het gedeelde oorlogsverleden, maar dat ook een spiegel is voor het heden en de toekomst. Vrede en vrijheid zijn in grote delen van de wereld op dit moment geen vanzelfsprekendheid, en daarvan zien we in onze Nederlandse samenleving dagelijks de effecten.

De provincie heeft de vijf Gelderse regio’s (waaronder het Rijk van Nijmegen) gevraagd met vijf regionale programma’s te komen, die ook zoveel mogelijk op elkaar zijn afgestemd. Binnen de regio’s gaat het om zowel inhoudelijke als financiële samenwerking: Nijmegen is als penvoerende gemeente namens het Rijk van Nijmegen subsidieaanvrager en budgethouder voor de andere gemeenten. De afspraken daarover zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Programma op hoofdlijnen

Nijmegen heeft gedurende de gehele periode september 1944- mei 1945 een bijzondere positie ingenomen in het Nederlandse oorlogsverhaal. In het herdenkingsprogramma komen al die bijzondere momenten en onderwerpen terug. Een greep uit het aanbod:

Operatie Market Garden: de bevrijding van Nijmegen

In september spelen de meeste activiteiten in Nijmegen zich af in het weekend van 20 tot en met 22 september. De activiteiten en evenementen concentreren zich rond de thema’s herdenken, beleven, beseffen en vieren.

20 september

- de officiële herdenking aan de Oosterhoutsedijk.
- Bij zonsondergang: Sunset March met bijzondere vertegenwoordigers.
De Sunset March is een dagelijks eerbetoon aan de geallieerde militairen, die gevochten hebben voor de vrijheid van Nederland. De stadsbrug de Oversteek is gebouwd vlakbij het deel van de Waal waar op 20 september 1944 Amerikaanse militairen tijdens operatie Market Garden de Waal zijn overgestoken. Tijdens deze zogenaamde “Waalcrossing” zijn 48 geallieerde militairen omgekomen. Een kunstwerk van 48 lichtmasten herinnert aan deze gesneuvelden. De lampen gaan iedere avond bij zonsondergang één voor één aan.
- Hele dag: educatief programma op de Basecamp bij NYMA-terrein of Vasim-terrein naast de brug, gericht op het primaire en voortgezet onderwijs. Leerlingen bezoeken 2 uur lang het NYMA terrein dat is omgetoverd tot een WO2-belevenislocatie.
- 's avonds: optioneel: VRIJEVAL festival in Waalhalla voor jongeren.
- Herdenking op begraafplaats Jonkerbos

21 september

- Bij zonsondergang: een bijzondere Sunset March als eerbetoon aan de 48 gesneuvelde Amerikanen, die ook symbool staan voor alle andere gesneuvelde en gewonde geallieerden. Heel Nijmegen is uitgenodigd om mee te lopen in deze bijzondere tocht
- Vrijheidsfestival op het Nyma-terrein. Dit dorp bestaat uit een variëteit aan tenten, een muziekpodium, een terras en een spiegel tent. Ook zijn er barretjes, food trucks en een zweefmolen - alles ademt een nostalgische festival/fancy fair-sfeer. Invulling van het programma zie onder “highlights en inhoudelijk programma”.
- Overdag: Basecamp ingericht met o.a. re-enactment (acteurs), 'displays' van het dagelijks leven, militaire leven en voertuigen.
Afsluitend lichtspektakel op NYMA-terrein.
- Tijdens het slotfeest van de Kunstnacht is een speciale voorstelling van Boomshakalak in het teken van de vrijheid.

22 september

- Vrijheidsfestival op het Nyma-terrein. Dit dorp bestaat uit een variëteit aan tenten, een muziekpodium, een terras en een spiegel tent. Ook zijn er barretjes, food trucks en een zweefmolen - alles ademt een nostalgische festival/fancy fair-sfeer. Invulling van het programma zie onder “highlights en inhoudelijk programma”.
- Overdag: Basecamp ingericht met o.a. re-enactment (acteurs), 'displays' van het dagelijks leven, militaire leven en voertuigen.
- 16.00 uur: aankomst van historische voertuigencolonne van OMG2019: naar verwachting 600 historische WO2-voertuigen, waaronder van tanks, jeeps, vrachtwagens, medische voertuigen, amfibievoertuigen en pantservoertuigen plaatsvinden komen aan op het NYMA-terrein (of Vasimterrein) en stellen zich op in static display.
- 16.00 uur: met amfibievoertuigen en boten wordt de oversteek herbeleefd.
- feestelijke afsluiter door bijv. Boomshakalak (trekt voornamelijk studenten/30+ers)

Overige activiteiten september

- herdenking oorlogsdoden Hees
- Expositie over archeologie uit de Tweede Wereldoorlog (Huis van de Nijmeegse Geschiedenis)
- Publicatie deel 2 van “De Pijn die Blijft” van Bart Janssen
- Filmvoorstellingen Nijmegen Blijft in Beeld met nieuwe beelden van Nijmegen ten tijde van oorlog en bevrijding (Lindenberg)
- Bevrijdingsconcert met side events (Vereeniging)
- Bijzondere gilde-uitwisselingen met Arnhem
- Publicatie Remember Septemberkrant

Frontstadperiode (oktober 2019-mei 2020)

- Projecten rondom Jodenvervolging en Holocaust
- Herdenking V1 bominslag Waterkwartier
- Project Frontlijnen; visualisaties op Waalkade van oorlogservaringen
- Scholenuitwisseling met Albany in relatie tot 82nd Airborne Division
- Herdenking Truus Mastpark
- Expositie, educatie en bijzonder kerstprogramma (Van 't Lindenhoutmuseum)
- Publicatie boek “Bezet, Bevrijd, Geplunderd met expositie in Vrijheidsmuseum

Operatie Veritable (februari 2020)

De start van de Operatie Veritable (Rijnlandoffensief) op 8 februari 1945 grijpen we aan voor een grootschalig (Gelders) jongerenevenement in Nijmegen, **Jong 75 jaar Vrijheid**. Dat bestaat uit twee delen:

- Een scholenweek in de eerste week van februari 2020: schoolklassen uit heel Gelderland komen in die week naar Nijmegen voor een integraal programma met activiteiten in het Freedomlab (Lindenberg/WO2 Infocentrum), bezoeken aan diverse WO2-gerelateerde locaties (Valkhofbunker, Vrijheidsmuseum, Sunset March, escaperoom etc), workshops en debatten. Doelgroep 10-14 jaar.
- Festivalweekend (8 en 9 februari bij de Vasim). Doelgroep 16plus. Een breed festival in het teken van vrijheid, met voor de jeugd relevante en aantrekkelijke programmaonderdelen.

Bevrijding van Nederland (mei 2020)

- Dodenherdenking 4 mei
- Bevrijdingsfestival 5 mei
- Vrijheidscolleges
- Nationaal Kinderontbijt
- Operatie Faust, historische voertuigenoptocht als herinnering aan de voedseltransporten over de weg.

Naast de activiteiten op vast data is er een scala aan educatieve activiteiten, fiets-, wandel- en battlefield tours, gildewandelingen, rondleidingen in het Archeologisch Depot, activiteiten in het Regionaal Archief Nijmegen, het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis en het WO2 Infocentrum en diverse publicaties.

Financiën

De gemeente Nijmegen heeft middelen gereserveerd voor de herdenkingsactiviteiten. Overige inkomsten bestaan uit de provinciale subsidie uit “Gelderland Herdenkt”, het Vfonds en cofinanciering door organisatoren van diverse activiteiten.

De begroting ziet er globaal als volgt uit:

inkomsten	
subsidie provincie/Vfonds	465.600
begroting Nijmegen	372.100
cofinanciering derden	187.000
TOTAAL	1.024.700
uitgaven	
Market Garden	€ 705.000
Veritable	€ 120.000
bevrijding	€ 170.000
communicatie	€ 29.700
TOTAAL	€ 1.024.700

Buiten deze begroting voor het Nijmeegse onderdeel van het Regioprogramma “Rijk van Nijmegen Herdenkt” is er een aparte begroting voor het jongerenevenement. Daarvoor is in totaal € 637.000 beschikbaar, waarvan € 487.000 van de provincie Gelderland.